

OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

GEOLOGIYA VA KONCHILIK ISHI FAKULTETI
EKOLOGIYA VA MEHNAT MUHOFAZASI KAFEDRASI

Ro'yxatga olindi:
№ 146

2022 yil "18" 8



"HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI" fanining
5321400 – Neft-gaz kimyo sanoati texnologiyasi ta'lim yo'nalishi uchun

ISHCHI O'QUV DASTURI

Bilim soxasi - 300000 - ishlab chiqarish va texnik sanoat
600000 - Xizmatlar
Ta'lim soxasi - 320000 - ishlab chiqarish texnologiyalari
610000 - xizmat ko'rsatish sohasi
620000 - transport
630000 - Atrof-muhitni muhofaza qilish
640000 - Hayot xavfsizligi
Ta'lim yunalishi - "Neft va gaz", "Energiya", "Mashinasozlik" filiallari va
bokalavrlar ta'lim yo'nalishi uchun o'quv dasturiga mos
keladigan boshqa ta'lim yo'nalishlari.

"HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI" fanining
5321400 – Neft-gaz kimyo sanoati texnologiyasi ta'lim yo'nalishi uchun
soatlar taqsimoti

Umumiy o'quv soati	90 soat
Shu jumladan:	
Ma'ruza	24 soat
Amaliy mashg'ulotlar	12 soat
Laboratoriya	12 soat
Mustaqil ta'lim	42 soat

Fanning ishchi o'quv dasturi, ishchi o'quv reja va na'munaviy o'quv dasturga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar: O.A.Mirzayev-QMII, "Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedrasi dosenti

Fanning ishchi o'quv dasturi "Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedrasi yig'ilishida (bayon № 1.26.08.2022y.), "Neft va Gaz" fakul'teti Uslubiy Komissiyasida (bayon № 1.27.08.2022y.) va institut Uslubiy Kengashida (bayon № 1.29.08.2022y.) muhokama etilgan va o'quv jarayonida foydalanishga tavsiya qilingan.

O'quv-uslubiy boshqarmasi boshlig'i

SH. Turdiyev

Fakul'tet uslubiy komissiyasi raisi

B.Namozov

Kafedra mudiri

R.Eshonqulov

I.O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

Ushbu dastur fan tarixi, rivoji va istiqboli hamda Respublikamizdagi ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar natijalari, ishlab chiqarish va hududiy xavfsizlik muammolarining inson hayoti xavfsizligiga ta'siri masalalarini qamraydi. Hayot faoliyati xavfsizligi insonning hayotida sodir bo'ladigan turli ko'rinishdagi xavflarni bartaraf etish va ulardan himoyalaniish yo'llarini o'rganishga qaratiladigan nazariy fandir. U keng qamrovli ilmiy-amaliy izlanishlar va tadqiqotlar asosida rivojlanib, takomillashib boradi. Chunki texnosferalarda ishlab chiqarish jarayonini buzilishi, ishlovchilar uchun sanitariya va gigiena me'yor va qoidalarini yaratilmasligi, muhit rivojlanishining murakkablashuviga olib keladi.

Davlatlar o'rtasida insoniyat hayotida xavf xatar soluvchi holatlarning ro'y berishi, insoniyat tomonidan qo'llaniladigan turli zaharli va zararli moddalar va vositalar ko'p: ab xavf xatarlarni yuzaga keltirib, insonlarning hayotiy faoliyatiga, sog'ligiga, atrof muhit tozaligiga va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga tahdid solmoqda. Shu sababli ham mamlakatimizning eng muhim va kechiktirib bo'lmaydigan vazifalari qatorida aholi hayotining xavfsizligini ta'minlash masalalari dolzarb o'rin olgan. Aynan shu muammolarning echimini "Hayot faoliyati xavfsizligi" (XFX) fani o'rganadi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsadi – bo'lajak mutaxassislariga hayotiy faoliyatlarida yuzaga keladigan xavflarning kelib chiqish sabablarini, xususiyatlarini, oqibatlarini va ularni yo'qotish qoidalarini, xavfsiz ish sharoitlarini yaratish, tabiiy, texnologik va boshqa tushdagi favqulodda vaziyatlardan aholini himoya qilish, ularni nazariy va amaliy jihatdan himoyalashga hamda jarohat olganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalarini o'rgatishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishi uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, hodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqaroshni shakllantirish vazifalarini, faoliyat davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlar turlari, ularning kelib chiqish sabablari, oqibatlarini tahlil qilish uslublari, faoliyat davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarda insonlar va moddiy boyliklarni saqlash va qutqarish vositalarini ishlatish ko'nikmalarini bajaradi.

5321400 – Neft-gaz kimyo sanoati texnologiyasi ta'lim yo'nalishi uchun soatlar taqsimoti

Umumiy o'quv soati	90 soat
Shu jumladan:	
Ma'ruza	24 soat
Amaliy mashg'ulotlar	12 soat
Laboratoriya	12 soat
Mustaqil ta'lim	42 soat

III. Asosiy nazariy qism (Ma'ruza mashg'ulotlari)

T/R	Mavzu, bo'lim nomi	Umumiy soat
1	Hayot faoliyati xavfsizligi faniga kirish. Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari va terminlari, hayot faoliyati xavfsizligi fanining tarkibiy qismlari va ularning tekshirish obyektlari. Hayot faoliyati xavfsizligi nazariy asoslari Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari mazmuni. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qabul qilingan asosiy qonunlar, standartlar, nizomlar, qoidalar va meyoriy hujjatlar tizimi.	2
2	Faoliyat xavfsizligini tahlil qilish. Faoliyat xavfsizligi ta'minlashning ergonomika va psixologik asoslari Faoliyat xavfsizligini tahlil qilish. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari, ularning mazmuni. Xavflar, ularning tasnifi. Faoliyat xavfsizligini ta'minlash tamoyillari, usullari.. "Inson - muhit" tizimida inson omili. Faoliyat xavfsizligi ta'minlashning ergonomika asoslari, asosiy prinsip va usullari. Faoliyat xavfsizligi psixologiyasi. Inson faoliyatini tashkil qilishning psixologik jihatlar. Ish joylarini estetik jihatdan jihozlash	2
3	Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini tashkil qilish. Xavfsiz faoliyatni tashkil qilishda xodimlar bilimlari tekshirish va o'qitish. Ishlab chiqarishda sodir bo'ladigan baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklari. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta'minlashga oid tadbirlarini rejalashtirish. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini mablag' bilan ta'minlash. Ishlovchilarni faoliyat xavfsizligi talablariga amal qilishga o'qitish va qayta tayyorlash tizimi. Xodimlarni o'qitish va qayta tayyorlashni tashkil qilish. H-1 shakldagi dalolatnomani to'ldirish tartibi.	2
4	Ishlab chiqarishning sanitariyasi va gigiyenasi meyorlari, mazmuni. Ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri, ularga qarshi chora tadbirlar. Texnosferada havo muhitining ko'rsatkichlari, ularning mehnat faoliyatiga ta'siri, ishlab chiqarish mikroiklimining gigiyenik meyorlari, ularning inson organizmiga ta'siri. Ishlab chiqarishda mo'tadil ob-havo sharoitini yaratish.	2

	Ishlab chiqarish changlari moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri.	
5	Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish va yoritish tizimi. Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish tizimi, ularning turlari. Umumiy va mahalliy shamollashning moyiyati. Ishlab chiqarishda yoritish va uni meyorlari. Tabiiy va suniy yoritishi. Yoritishda qo'yiladigan sanitar gigiyenik talablar. Yoritish vositalari va turlari	2
6	Ishlab chiqarishda shovqin va titrash. Shovqin va titrash inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish sabablari va manbalari. Shovqin va titrashni tasniflash, muhofaza chora-tadbirlarini belgilash. Ultra va infratovushlarning inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Himoyalash vositalari.	2
7	Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning xususiyatlari va inson organizmiga ta'siri. Ishlab chiqarishdagi zararli nurlanishlar, ularning xususiyatlari va inson organizmiga ta'siri Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Ularini tasniflash va meyorlash. Nurlanishning manbalari va ularda ishlovchilarning xavfsizligini ta'minlash	2
8	Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari. Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari. Elektr tokidan muhofazalanish usullari. Yerga ulab muhofazalanish tadbirlari. Inson tanasiga elektr tokiga ko'rsatayotgan qarshiligi.	2
9	Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari. Fuqaro muhofazasining maqsadi va vazifalari. Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari. Tabiiy ofatlar va ularning sodir bo'lishi. Texnologiya va ekologik favqulodda vaziyatlar va undan foydalanish usullari. Suv toshqinlari. Yer ko'chirilari, qor ko'chirilari. Fuqaro muhofazasining kuch va vositalari uning iqtisodiyot tarmoqlarida tashkil etish tadbirlari.	2
10	Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari Zilzila va uning sodir bo'lishi. Zilzila turlari va aniqlanish usullari. *Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari. Zilzilaga aholini tayyorlash. Bino va inshootlarning zilzila bardoshligini oshirish.	2
11	Yong'in xavfsizligini ta'minlash choralari. Yong'in ofati, uning kelib chiqish sabablari, omillari, turlari, yonish fazalari va ularning xususiyatlari.	2

Iqtisodiyot tarmoqlari binolari, inshootlari va qurilish materiallarining yong'inga qarshi bardoshlilik darajalari. Sanoat korxonalarining yong'inga va portlashga xavfi bo'yicha toifalari.	2
12. Birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari. Respublikada halokatlar tibbiy xizmatining tashkil etilishi va uning asosiy vazifalari. Jabrlanganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatishning tartib va qoidalari. Yurak-o'pka reanimatsiyasi (qayta jonlantirishni o'tkazish qoidasi). Tomirlardan qon ketishi, turlari, vaqtincha to'xtatish usullari.	24
Jami:	24

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarining amaliy mashg'ulotlarni ma'ruza matni va tavsiya etilgan adabiotlar hamda davriy jumallari, internet materiallari bilan ishlashni, strandart va malaka talablariga mos ravishda o'z ichiga oladi.

“Hayot faoliyati xavfsizligi” fanidan amaliy mashg'ulotlar.

T/r	Amaliy mashg'ulotlar mavzulari	Soat
1.	Fanning asosiy tushunchalari mohiyati; xavf turlari, ularni guruhlash va identifikatsiyalash.	2
2.	Hayot faoliyat xavfsizligining komfort sharoitlari, ishehi o'rmini ergonomikasini o'rganish. Ishlab chiqarishning zararlari va zaharli omillarni inson organizmiga ta'sirini hisoblash.	2
3.	Ishlab chiqarishdagi shovqin va vibratsiyani hisoblash.	2
4.	Mexanik jarohatlanishdan muhofazalanish va muhofazalovchi vositalarni aniqlash	2
5.	Elektr tokining inson organizmiga fiziologik ta'siri.	2
6.	Yong'inni o'chirishning asosiy vositalarini hisoblash usullari Kasb kasalliklarni va ishlash chiqaradagi jarohatlarni tekshirish, hisobga olish va aniqlash usullari O'zbekistondagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini sohasidagi boshqaruv tizimining va funksiyalari. Tashkilotlardagi mehnat muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli obyektlar. Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikdagi boshqaruvni hududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi.	2
Jami:		12

V. Laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalar laboratoriya ishlari o'quv rejasidagi auditoriya soatlarga mos ravishda standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.

Hayot faoliyati xavfsizligi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari.

T/r	Laboratoriya mashg'ulotlar mavzulari	Soat
1.	Ishlab chiqarish korxonalarida va inshootlarda tabiiy yorug'likni aniqlash	2
2.	Sanoat korxonalarini va muassoslarda mikroiklim sharoitlarni aniqlash	2
3.	Zararli moddalarning konsentratsiyasini aniqlash Zaharli moddalarning konsentratsiyasini aniqlash	2
4.	Sanoat korxonalaridagi shovqinni aniqlash Ishlab chiqarish joylaridagi tebranishni aniqlash	2
5.	Elektr jilhozlarni yerga ulashni hisoblash	2
6.	Birlamchi o't o'chirish vositalarini ish unimdorligini aniqlash Avtomatik yong'indan darak beruvchilarning ish unimdorligini aniqlash	2
Jami:		12

VI.Seminar mashg'ulotlar bo'yicha korsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarini seminar mashg'ulotlarni ma'ruzalarni matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jumallari, internet materiallari bilan ishlashni, strandart va malaka talablariga mos ravishda o'z ichiga oladi.

Seminar mashg'ulotlarining mavzulari

1. Xavflar turlari va ularning turli sohalarida yuzaga keltiradigan zararli va salbiy oqibatlarini o'rganish
2. Jamiyatdagi iqtisodiy va ijtimoiy xavflar va ularidan muhofazalanish masalalari
3. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashda insonning psixologik ko'rsatkichlarining ahamiyati
4. Faoliyat xavfsizligini nazorat qiluvchi davlat tashkilotlari, ularning faoliyat ko'rsatish sohalarini, huquq va majburiyatlarini o'rganish
5. Jamiyatda ilmiy texnik va axborot (informasiya) sohasidagi xavf turlari
6. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta'minlashga oid tadbirlarni rejalashtirish, mablag' bilan ta'minlash.
7. Ishlab chiqarishda faoliyat faoliyat jarayoni vaqtida yuzaga keladiga jarohatlanishlar va kasb kasalliklari
8. Kasb kasalliklarining kelib chiqish sabablari, tahlil qilish, oldini olish tadbirlari, ijtimoiy iqtisodiy oqibatlarini.
9. Inson mehnat faoliyatining fiziologik-gigienik asoslari.
10. Texnosfera havo muhitining ko'rsatkichlari ularning mehnat faoliyatiga ta'siri
11. Texnosfera havosi tarkibidagi ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri, ularga qarshi chora-tadbirlar.

VIII. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar manbaalari va axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Mark A, Friend P. James Fundamentals of Occupational Safety and Health. Berman Press. Germaniya, 2007
2. Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik. -T.: Tafakkur qanoti, 2015.-336 b.
3. Ibragimov E.I., Gazinazarova S., Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: TIMI, 2014.-536 b.
4. Yuldashev O.R., Djaborova Sh.G., Xasanova O.T., Hayot faoliyati xavfsizligi. Darslik.-T.: "Toshkent-Iqtisodiyot", 2014.-268 b.
5. Yormatov G.Yo. va boshqalar. Hayot faoliyati xavfsizligi. -T.: "Aloqachi", 2009. - 348 b.
6. Narziyev Sh. M., Qurbonov Sh. X. Hayot faoliyati xavfsizligi. O'quv qo'llanma.-T.: "Yangi nasrlar", 2019, 234 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

7. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollarga bag'ishlangan majlisidagi nutqi. Xalq so'zi gazetasi, 2017 yil 16 yanvar. №11.
8. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. -T.: "O'zbekiston", 2014.-46 b.
9. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi (yangi tahrir) O'zbekiston Respublikasi qonuni qonun. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2016 yil, 22 sentyabr.
10. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlarni tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi Nizom. Vazirlar Mahkamasining qarori №286, 06.06.1997, -T.: 1997.
11. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug'urtasi to'g'risidagi qonun. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami., 2008, 37-38-son.

Internet saytlari

12. www.gov.uz - Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали.
13. www.lex.uz - Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.
14. www.mintrud.uz - Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги сайти.
15. www.bilim.uz - ОУМТВ сайти